

ACC. N:R M. 7014 : 1-9.

Landskap: Småland. Upptecknat av: Gustaf Carlsson,
 Härad: Södra Tjust. Adress: Stormandebo, Ankarstrum.
 Socken: Hallingeberg. Berättat av: _____
 Uppteckningsår: 1940. Född år _____ i _____

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Uppteckningen rör: 1) Instrument till sammankallning till bystämma o.s.v. Sid. 1.

Actu I: 11

2) Kvinnliga vallhjon. " 2.

Actu I: 9

3) Ha kvinnorna haft ladugårdsarbetet om hand? Sid. 3.

Actu I: 10

4) Kvinnornas andel i gårdshushållets arbete och i jordbruket. Sid. 5.

Actu I: 7

5) Om Stöpning. " 7.
Spå genom att se i västen sid 8

Ullua K 22

6) Mesula. " 9.

Actu I: 12

Skriv endast på denna sida!

N. 7014: 1.

Landskap: Småland. Upptecknat av: Gustaf Carlsson,
Härad: Södra Tjust. Adress: Stormandebo, Ankarsrum.
Socken: Hallingeberg. Berättat av:
Uppteckningsår: 1940. Född år i

Sid 1.

Svar å frågelistå nr 11. Instrument till sammankalling till bystämman *Btu I: 11*
samt platsen var densamma hölls.

Svaret avser främst Stormandebo by i Hallingebergs socken jämte kringliggande byar.

Bystämman i ordets fulla bemärkelse tycks ej ha förekommit på mycket länge i ovannämnda by och ej heller i andra byar i omgivningen. Orsaken är nog den, att de flesta större gårdar jämte byar och underlydande torp i trakten ägdes av Ankarsrums bruk, och mera betydelsefulla frågor och beslut avgjordes av patron eller förvaltaren å dessa herrars kontor. Smärre frågor förekommo dock även inom dessa byar, bl. a. var det landsvägens underhåll, särskilt grusning och snöskottning samt plogning. Sådana arbeten (och i all synnerhet det sistnämnda) utfördes gemensamt. Tidpunkten för dessa arbetens utförande måste naturligtvis bestämmas av hela byalaget, men någon bystämman kan man inte direkt tala om utan bönderna gingo tillsammans efter muntliga meddelanden. Instrument att sammankalla med tycks ej ha funnits, åtminstone finns ej något sådant bevarat.

Arvid

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

No. 7014: 2.

Landskap: Småland. Upptecknat av: Gustaf Carlsson,
Härad: Södra Tjust. Adress: Stormandebo, Ankarsrum.
Socken: Hallingeberg. Berättat av: Sid. 2.
Uppteckningsår: 1940. Född år i

Svar å frågelistan nr 9. Kvinnliga vallhjon.

Arb. I: 9

Orts- och platsbestämning: Svaret avser närmast Hallingebergs socken med omgivande bygd.

Seden att under sommaren följa kreaturen i vall tycks inte ha förekommit i större utsträckning i orten. På 1800-talets senare hälft fanns i regel inhägnade betesmarker (hagar), som genom avbuskning och röjning hölls i en viss kultur. Ungdjur och får släpptes på "hopskogen" där de fingo gå fritt sommaren om. Behövdes det, kördes även korna dit. Då var det sed, att man följde av korna ett stycke om morgnarna (körde dem i vall, körde vall) samt om kvällarna fick gå och leta efter dem. Korna släpptes sedan i en mindre hage eller sattes in i ladugården över natten.

Fäbodliv har inte förekommit i trakten.

Möjligt är, att det var brukligt i trakten, att vallhjon före 1850 följde djuren i vall dagen i ända. Vid denna tid fanns troligen ännu varg någon gång i skogarna, men ingen nu levande i bygden har varit med att fånga varg.

Alltså hade ju befolkningen inte någon fara att frukata för sina djur.

tyll endast ovanstående uppgifter!

Arb. I: 9

No. 7014 : 3.

Sid. 3.

Landskap: Småland. Upptecknat av: Gustaf Carlsson.
Härad: Södra Tjust. Adress: Stormandebo, Ankarsrum.
Socken: Hallingeberg. Berättat av:
Uppteckningsår: 1940. Född år i

Svar å frågelistan nr. 10. Ha kvinnorna haft ladugårdsarbetet om hand? Cefu I:10

Orts- och platsbestämning: Avsör närmast Hallingebergs socken samt kringliggande bygd.

Att kvinnorna skött göromålen i ladugården synes ha varit ganska vanligt, åtminstone i mindre gårdar. Särskilt var detta fallet vintertid, då männen under vardagar lågo i skogarna och körde, gjorde dagsverken eller dyl. Främst var det mjölkningen kvinnorna ombesörjde, men utfodring av boskapen, renhållning, ryktning och vattning föll också på deras lott. I de små gårdarna och torpen var det hustrun själv, som skötte dessa göromål, var gården så stor, att där fanns jungfru var det på hennes dessa sysslor föll. Hade männen sitt arbete hemmavid hjälpte de kvinnorna med ladugårdssysslorna åtminstone morgon och kväll, dock ej med mjölkningen. Något i egentlig mening förnedrande ansågs det ej ligga i detta arbete. Dock tycks det ändå ha varit "för mer" om en jungfru t.ex. fick helt arbeta inomhus.

Arbetsfördelningen tycks länge ha varit den ovan beskrivna. Först på

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

Aron
Forts.

N. 7014: 4.

Sid. 4.

Landskap: Småland. Upptecknat av: Gustaf Carlsson,
Härad: Södra Tjust. Adress: Stormandebo, Ankarsrum.
Socken: Hallingeberg. Berättat av:
Uppteckningsår: 1940. Född år i

Forts. om Kvinnornas ladugårdsarbete.

de senaste 10 åren ha männen mera allmänt börjat deltaga i mjölkningen.

Vad det gäller gårdar av herrgårdstyp fanns där ladugårdskarlar, som skötte djuren även under tidsperioden 1850 -1900. Ladugårdskarlarerna mjölkade dock inte. Att de hade kvinnlig hjälp förutom med mjölkningen förekom även. Därav uttrycket ladugårdspiga.

M. 7014 : 5.

Sid. 5.

Landskap: Småland. Upptecknat av: Gustaf Carlsson,
Härad: Södra Tjust. Adress: Stormandebo, Ankarsrum.
 Hallingeberg. Berättat av:
Uppteckningsår: 1940. Född år i

Svar å frågelistan nr 7. Kvinnans andel i gårdshushållets arbete och i betu 1:7.
jordbruket.

Orts- och platsbestämning: Svaret avser Hallingeborgs socken jämte kringliggande bygd.

Ladugårdsarbetet ha kvinnorna till största delen haft hand om. Inomhusarbete såsom matlagning, renhållning, spånad, vävnad och sömnad föll naturligtvis på kvinnornas lott, likaså ved- och vattenbärning till bostadshusets behov. Utomhus kunde de få hjälpa till med huggning av spiselled, de fingo hjälpa till att lassa dynga samt breda ut densamma, bulta kockor, rensa kvickrot ur jorden vid harvning, fjärrja vid sådd, sätta potatis m.m. Under sommaren fingo kvinnorna rensa linåkern samt vad i övrigt behövde rensas. Vid slåttern räfsade kvinnorna, togo upp säden när denna mejades av, bröto löv sedan männen fällt ned exempelvis asp- och björkträd. Kvinnorna hjälpte till vid sädeskörning, främst som uppräfserskor, men även som lastare, de voro med vid trösk och ressling samt när resslingen senare utbyttes med vanning.

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

av
Forts.

N. 7014:6.

Sid. 6.

Landskap: Småland. Upptecknat av: Gustaf Carlsson,
Härad: Södra Tjust. Adress: Stormandebo, Ankarsrum.
Socken: Hallingeberg. Berättat av: _____
Uppteckningsår: 1940. Född år _____ i _____

forts. om kvinnans andel i gårdshushållets arbete o.s.v.

Linets ryskning, repning, rötning och torkning jämte efterbrytning, skäkting och häckling föll på fruntimrens lott.

Redskap som kvinnorna speciellt hanterade var räfsa, lövhack, hacka , skära och skäckt.

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

Ankar.

N. 7014 : 7

Sid. 7.

Landskap: Småland. Upptecknat av: Gustaf Carlsson,
Härad: Södra Tjust. Adress: Stormandebo, Ankarström.
Socken: Hallingeberg. Berättat av:
Uppteckningsår: 1940. Född år i

Svar å kartfrågelista nr 22. Om stöpfung.

Ulua K 22

Seden att "smälta" eller "stöpa bly" har tydligen förekommit i trakterna. Huruvida det var bly, som fick rinna i vattnet, har dock upptecknaren inte exakt kunnat fastställa. Detta är dock troligt. Seden brukades i de fall upptecknaren delgivits närmast i spådomssyfte, d.v.s. att utröna ett brott.

Ett par exempel då s.k. kloka gummor sökt upplära brott och mystiska händelser skola här återgivas.

För omkring tjugo år sedan förövades i trakten ett inbrott i en stuga. Kläder, pengar och en guldring kom bort och tjuven blev aldrig uppdagad. Hustrun, som blivit bestulen, uppsökte vid ett tillfälle en klok gumma i Väster-
vik, kallad Silverögat (något annat namn har upptecknaren aldrig hört). Denna sökte i vatten utforska vem tjuven var. Hon skulle kunna se och beskriva den skyldige och således giva signalement. I detta fall minns upptecknaren, att det sades, att gumman beskrivit tjuven som en kort, ljus man. Naturligtvis kannstöptes det väldeliga sedan i trakten om vem denne person kunde vara.

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

M. 7014 : 8.

Sid. 8.

Landskap: Småland. Upptecknat av: Gustaf Carlsson,
Härad: Sevede och Aspeland. Adress: Stormandebo, Ankarsrum.
Socken: Målilla? Berättat av:
Uppteckningsår: 1940. Född år i

Forts. om Stöpning.

År 1929 på sommaren försvann en gjutare från Ankarsrumss bruk. Skallgång igångsattes, men gav inget resultat. Man sökte och gissade. En äldre man, som stod den försvunne nära, uppsökte till sist en klok gumma i Rosenfors, troligen Målilla socken, (gummans namn okänt) för att få utrönt vart gjutaren tagit vägen. Gumman spådde genom att se i vatten och därvid troligen även stöpa något däri. Resultatet blev dock negativt. Gumman sade sig visserligen se en person som skulle ha förövat mord på den försvunne. Hon såg även en väg den försvunne gått, där det bl.a. var lagt en kavelbro över ett träsk. Vad gumman sade gick dock ej att finna motsvarighet till. Sent på hösten fann man sedan den försvunne liggande i skogen skjuten med sitt eget gevär, troligen i våda. Protot kunde förstås ha förelegat men sådant kunde inte bevisas.

Gumman i Rosenfors ägnade sig även åt att kurera folk- men större eller mindre framgång!

(Obs! Avdelningen om utkastning i frågeformuläret har tidigare besvarats.)

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

M. 7014:9.

Sid. 9.

Landskap: Småland. Upptecknat av: Gustaf Carlsson,
Härad: Södra Tjust. Adress: Stormandebo, Ankarsrum.
Socken: Hallingeberg. Berättat av:
Uppteckningsår: 1940. Född år i

Svar å lista 12. Mesula.

Retu II:12.

Beträffande ifrågasatta frågelista har upptecknaren icke kunnat finna något hus i omgivningen, som med säkerhet kan hänföras till sådan typ, vilken listan avser. En gammal bastu fanns dock för länre tillbaka i Koltorp under Ankarsrum, Hallingebergs socken, som motsvarar teckningen å listans baksida, alltså med stöttor under sidoåsarna. Denna bastu revs 1916.

Stöttor (stolpar) finnes vid balkarna å ömse sidor om tröskgolvet på flera ställen å logarna. Dessa stolpar äro försedda med pinnar och avsedda som stegar. I regel uppbäras dessa stolpar på underlag som "slinnet" vilar på. Är logbyggnaden hög ligga dessa underlag infällda i väggen, är byggnaden lägre ligga de fästa i nivå med takstolarna. Det förstnämnda är nog numera allmännast.

Carl G. G.

Ifyll endast ovanstående uppgifter!